

Demokratiskt deltagande Webbenkätundersökning

Studien har genomförts av:

Måns Svensson (projektledare), professor i rättssociologi vid Högskolan i Halmstad

Oscar Björkenfeldt, doktorand i rättssociologi vid Lunds universitet

Karl Dahlstrand, Fil. Dr i rättssociologi vid Lunds universitet

Innehåll

Sammanfattning

Studiens design och upplägg

Enkätens struktur

Om respondenterna

Resultat:

- Näthatets omfattning & inriktning
- Synen på nätkränkningar & personerna som kränker
- Självcensur & hälsa
- Hanteringsstrategier & förtroendet för rättsväsendet
- Demokratiskt deltagande

Sammanfattning

Studien bygger på en enkät genomförd i slutet av februari 2021, samt jämförande data från en enkät genomförd under 2013. Genom att jämföra resultaten från de två insamlingarna kan vi säga något om hur olika näthatsrelaterade fenomen utvecklats över tid. Därutöver undersöks näthatets inverkan på det demokratiska offentliga samtalet. Nedan redovisas några övergripande slutsatser som kan dras av de siffror som presenteras:

- Förtroendet till rättsväsendet är fortsatt lågt.
- Mer än hälften av svenskarna har känt sig kränkta av sådant som andra skriver om dem på nätet; unga och personer med utländsk bakgrund är särskilt utsatta.
- Kränkningar innehållande nedsättande diskriminerande uttryck har ökat; unga, kvinnor och personer med utländsk bakgrund är särskilt utsatta.
- Ämnesområdena invandring, rasism och diskriminering upplevs generera mest hot och hat.
- Män står för en större andel av nätkränkningarna än kvinnor.
- Hot och hat leder till omfattande självcensur, framför allt bland personer med utländsk bakgrund, kvinnor, de som tidigare blivit kränkta och de vars hälsa påverkats negativt av hot och hat.
- Mer än var tredje svarande, hälften av de svarande med utländsk bakgrund och nästan två tredjedelar av de svarande i åldrarna 16–25 år, har blivit utsatt för hot och hat på ett sådant sätt att deras hälsa påverkats negativt.
- Det finns en uppfattning om att näthat hindrar människor från att delta i den demokratiska samhällsdebatten.

Studiens design och upplägg

Bakgrund

Näthat har under senare år uppmärksammats som ett växande samhällsproblem. I den här studien vill vi undersöka dels näthatets omfattning, dels vilka konsekvenser näthat medför avseende demokratiskt deltagande. Vi undersöker också svenskarnas syn på näthat och yttrandefrihet i en digital tid. Studien genomförs i samarbete mellan Högskolan i Halmstad och Rättsociologiska institutionen vid Lunds universitet.

Urval

Studien riktar sig till personer som är 16 år eller äldre och som är bosatta i Sverige. Urvalet har dragits från en riksrepresentativ webbpanel.

Metod

Studien bygger på en webbenkät som genomfördes i slutet av februari 2021, samt delar av en webbenkät genomförd under 2013. Data från de två insamlingarna har förts samman och analyserats i programvaran Qualtrics Stats IQ. För den huvudsakliga undersökningen från 2021 insamlades 1 203 svar, medan undersökningen från 2013 insamlade 1 031 svar.

Enkätens struktur

Enkätens ursprungliga struktur och frågor togs fram av Högskolan i Halmstad tillsammans med Rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet. Vissa av frågorna är desamma som i den enkät som genomfördes under 2013. Det rör sig om ett 30-tal frågor som är indelade i fem frågeområden:

- Demografiska frågor
- Näthatets omfattning och inriktning
- Självrensning och hälsa
- Rättsväsendets hantering av näthat och strategier vid utsatthet
- Demokratiskt deltagande och synen på yttrandefrihet

Följande presentation av resultatet har en delvis annan struktur som tar sin utgångspunkt i analysen.

Om respondenterna

Identifierar du dig som	Antal	Procent
Kvinna	643	53%
Man	530	44%
Ickebinär	15	1%
Annat alternativ	11	1%
Vill ej svara	4	0%
Totalt	1 203	100%

Ålder	Antal	Procent
16–25	148	12%
26–35	250	21%
36–45	240	20%
46–55	253	21%
56–65	199	17%
Äldre än 65	113	9%
Totalt	1 203	100%

Var bor du	Antal	Procent
Storstad (mer än 100 000 invånare)	444	37%
Mellanstor stad (50 000 – 100 000 invånare)	296	25%
Mindre stad/landsort (mindre än 50 000 invånare)	463	38%
Totalt	1 203	100%

Utländsk bakgrund	Antal	Procent
Ja	343	29%
Nej	831	69%
Vill ej svara	29	2%
Totalt	1 203	100%

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

LUNDS UNIVERSITET

Nätthetets omfattning och inriktning

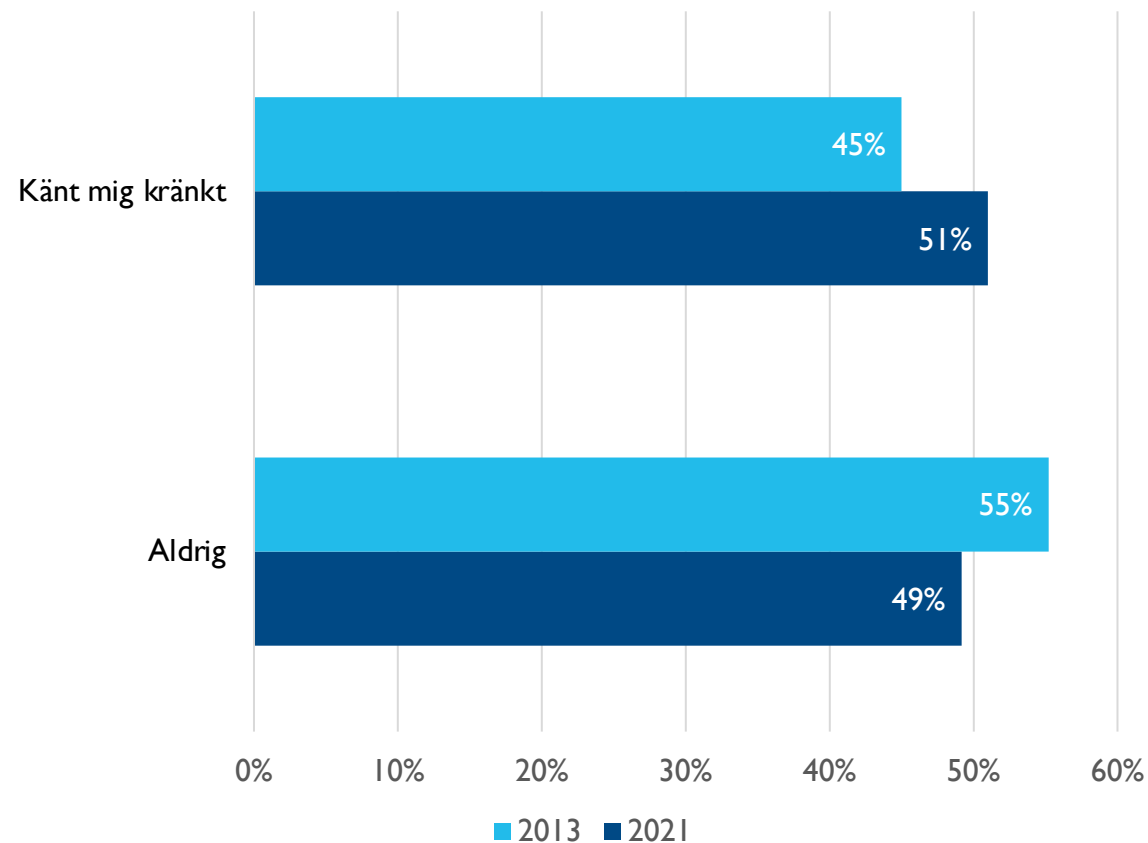

Näthatets omfattning – alla svarande

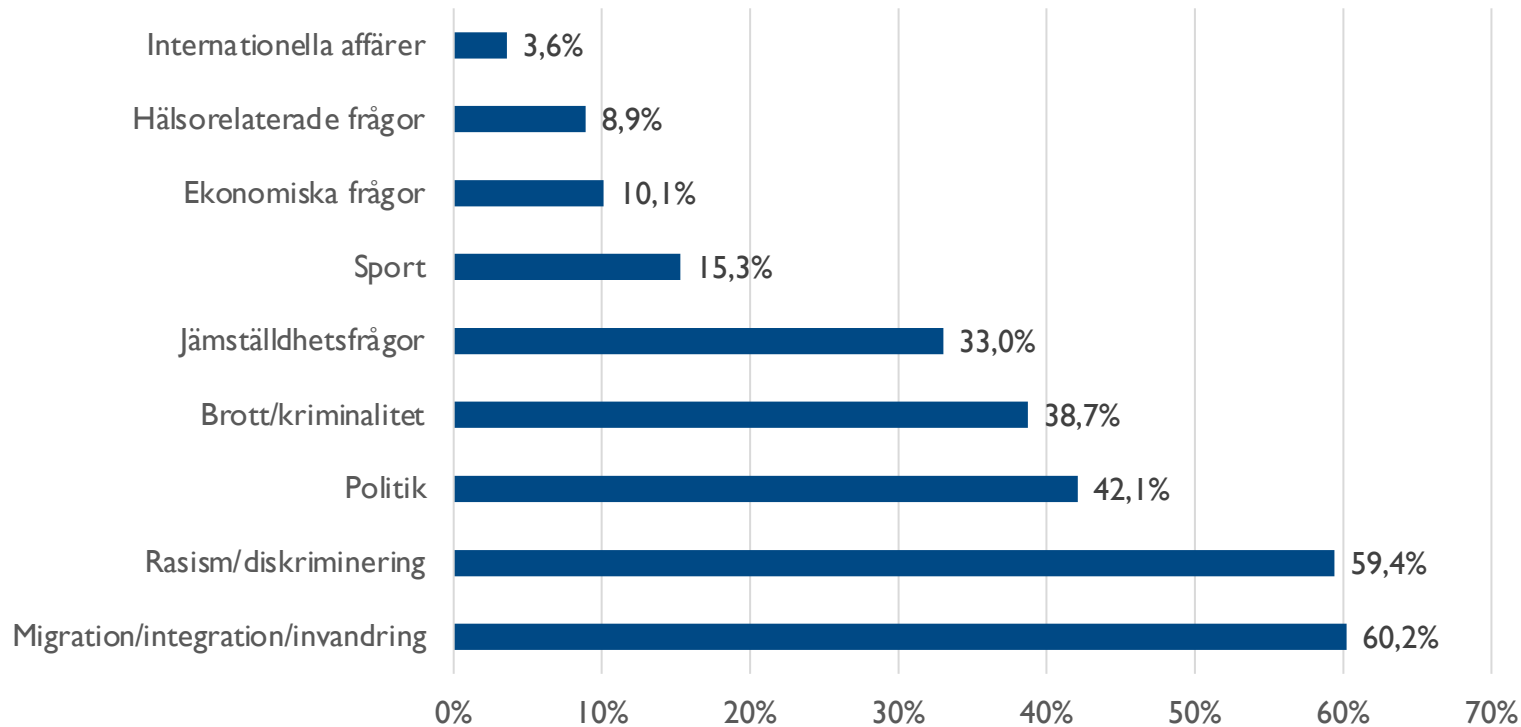
Mer än hälften av svenskarna har känt sig kränkta av sådant som andra skriver om dem på nätet, vilket är en ökning sedan 2013. År 2021 uppgav 15 % att de känt sig kränkta flera gånger eller ofta. Motsvarande andel var 7 % år 2013.

Fråga: Hur ofta har du känt dig kränkt av sådant som andra skriver om dig på nätet?

	2021		2013	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Aldrig	554	49%	569	55%
Vid något enstaka tillfälle	399	36%	393	38%
Flera gånger	139	12%	61	6%
Ofta	31	3%	8	1%
Totalt	1 123	100%	1 031	100%

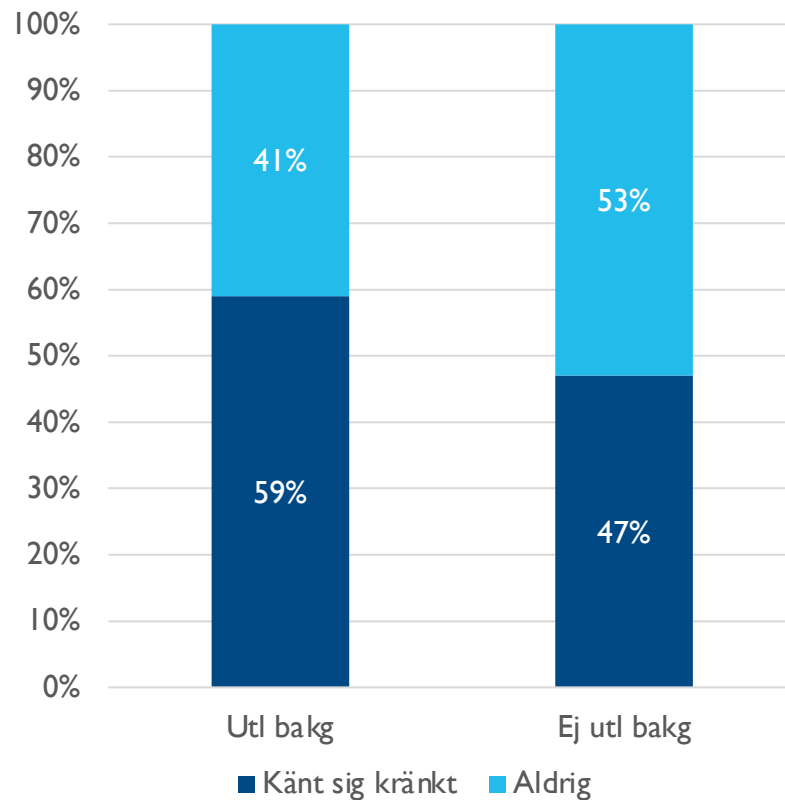
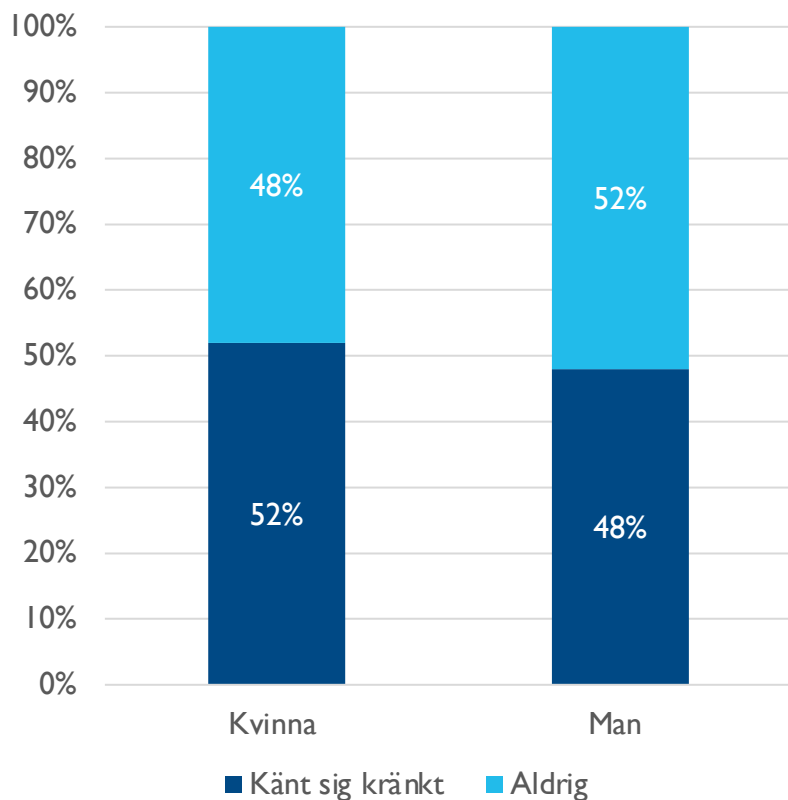

Vilka områden väcker hot och hat – 2021

Ämnesområden som gränsar till invandring, rasism och diskriminering upplevs generera mest hot och hat. Då de svarande gavs möjligheten att ange flera svarsalternativ, kan man se att de mest frekvent angivna ämnesområdena ofta överlappar med varandra.

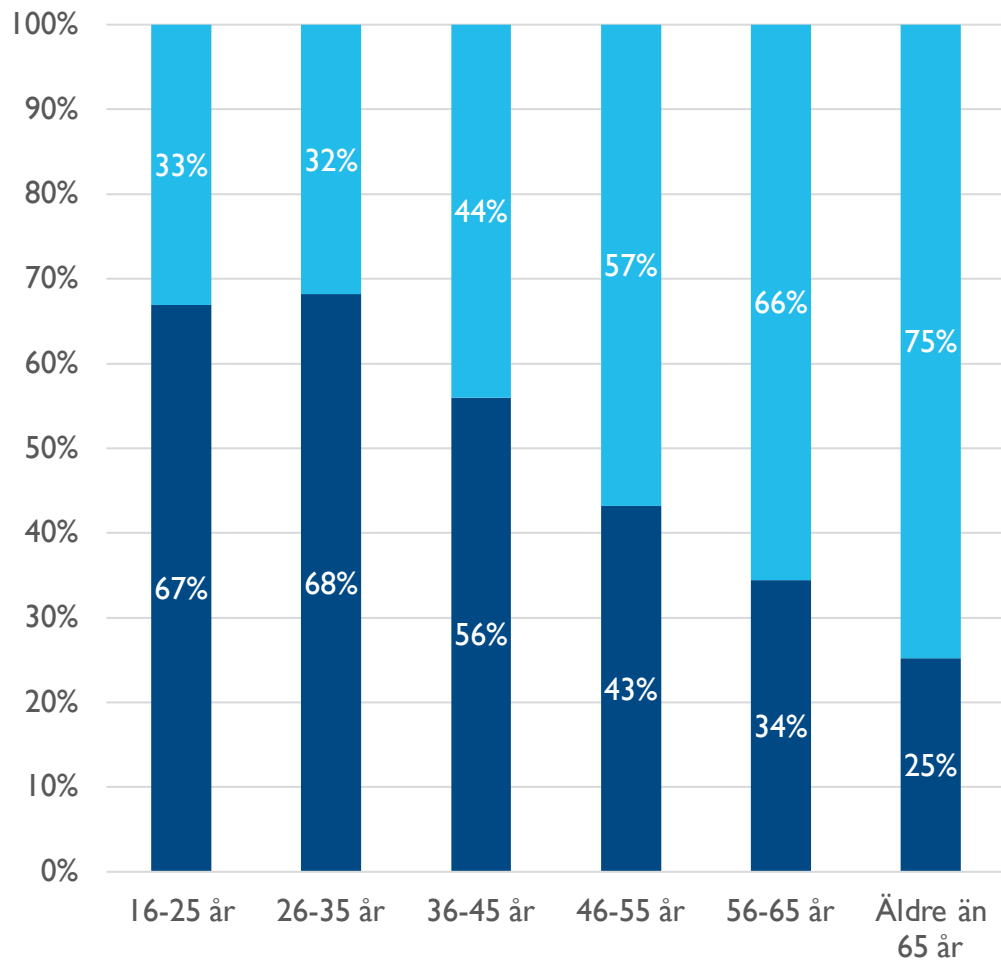
Utsatthet för kränkningar fördelat mellan kvinnor och män, samt personer med och utan utländsk bakgrund – 2021

Det går inte att urskilja en statistisk skillnad mellan kvinnors och mäns utsatthet. Kvinnor och män utsätts i ungefär samma utsträckning.

Däremot finns det ett statistiskt säkerställt samband mellan utsatthet och utländsk bakgrund. De som har utländsk bakgrund utsätts i högre grad för kränkningar på nätet än de som inte har utländsk bakgrund.

Utsatthet fördelat på ålder – 2021

■ Känt sig kränkt ■ Aldrig

Drygt sju av tio i åldern 16–35 år har känt sig kränkta av sådant som andra skriver om dem på nätet. Efter 35 år avtar den upplevda utsattheten successivt, även om siffrorna fortfarande är höga.

Kvinnor i åldern 16–20 år och män i åldern 31–35 år utsätts i störst utsträckning. 33 % av kvinnor i åldern 16–20 år har antingen flera gånger eller ofta känt sig kränkta av sådant som andra skriver om dem på nätet, jämfört med 37 % av männen i åldrarna 31–35 år.

	16–20 år		21–25 år		26–30 år		31–35 år	
	Kvinna	Man	Kvinna	Man	Kvinna	Man	Kvinna	Man
Aldrig	25%	42%	38%	32%	39%	30%	31%	22%
Vid något enstaka tillfälle	43%	31%	38%	39%	37%	52%	53%	41%
Flera gånger	23%	22%	25%	29%	18%	17%	12%	34%
Ofta	10%	6%	0%	0%	6%	0%	4%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Diskrimineringsgrundande kränkningar

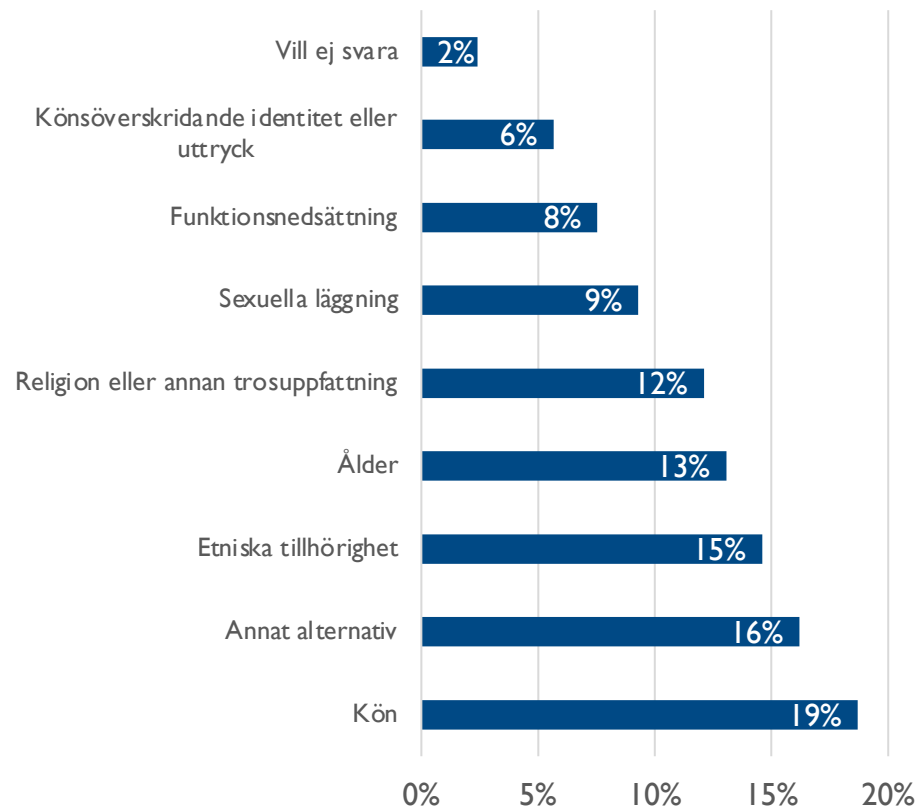
Kränkningar innehållande nedsättande uttryck om ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller liknande omständigheter har sedan 2013 ökat. År 2021 uppgav 38 % att de utsatts för denna typ av kränkning, varav 12 % utsatts flera gånger eller ofta. Detta kan jämföras med 23 % år 2013, varav 5 % uppgav att de utsatts flera gånger eller ofta.

Diskriminerande kränkningar innehåller ofta nedsättande uttryck om personens kön eller etniska tillhörighet (de svarande gavs möjligheten att välja flera svarsalternativ).

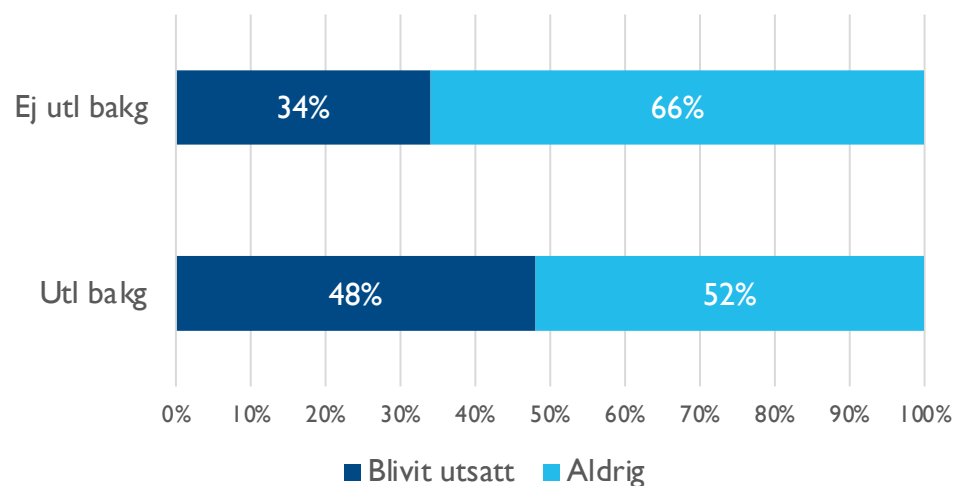
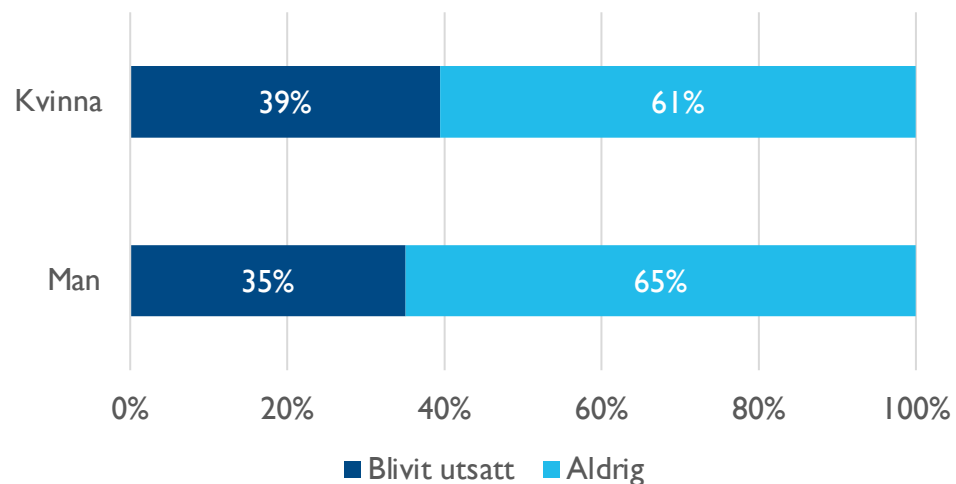
Fråga: Kränkningar på nätet kan innehålla nedsättande uttryck om personers ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet. Har du någon gång blivit utsatt för den typen av kränkning på nätet?

	2021		2013	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Aldrig	727	62%	779	77%
Vid något enstaka tillfälle	313	27%	179	18%
Flera gånger	112	10%	38	4%
Ofta	24	2%	13	1%
Totalt	1 167	100%	1 009	100%

Följande fråga "Om ja, upplevde du att kränkningen riktades mot dig på grund av ditt/din;" besvarades enbart av de som uppgav att de vid något enstaka tillfälle, flera gånger eller ofta utsatts för diskrimineringsgrundande kränkningar (2021).

Diskrimineringsgrundande kränkningar – 2021

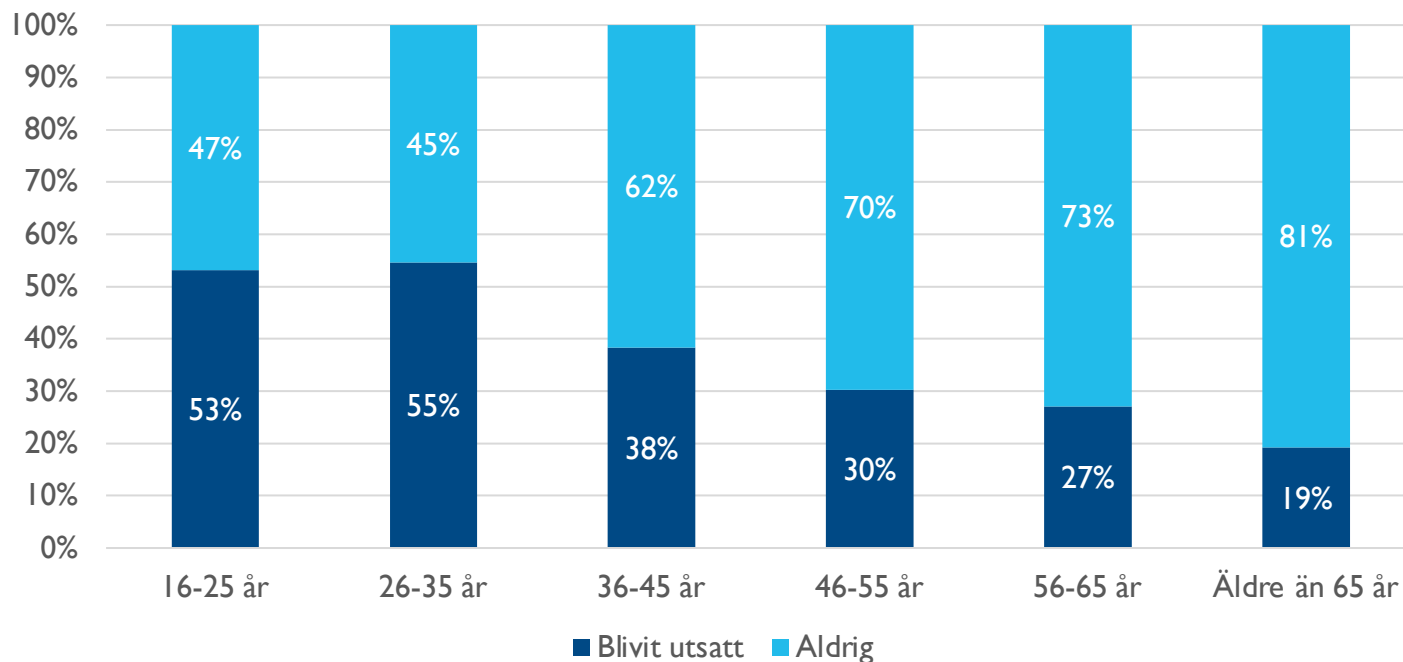

Kvinnor utsätts i högre grad för diskrimineringsgrundande kränkningar än män. Likaså utsätts personer med utländsk bakgrund i större utsträckning än personer utan utländsk bakgrund.

Däremot utsätts män med utländsk bakgrund mer än kvinnor med utländsk bakgrund. Drygt en femtedel av männen med utländsk bakgrund har utsatts för diskriminerande kränkningar flera gånger eller ofta.

	Kvinna		Man	
	Utl bakg	Ej utl bakg	Utl bakg	Ej utl bakg
Aldrig	55%	63%	49%	71%
Vid något enstaka tillfälle	34%	29%	31%	20%
Flera gånger	9%	7%	18%	8%
Ofta	2%	1%	1%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Diskrimineringsgrundande kränkningar fördelat på ålder – 2021

Mer än hälften av de svarande i åldersgrupperna 16–25 och 26–35 år har utsatts för kränkningar innehållande nedsättande uttryck om ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller liknande omständigheter.

Vid en snävare uppdelning av de två mest utsatta åldersgrupperna framkommer det att män är mer utsatta i samtliga grupper, med undantag av åldersgruppen 31–35 år.

	16-20 år		21-25 år		26-30 år		31-35 år	
	Kvinna	Man	Kvinna	Man	Kvinna	Man	Kvinna	Man
Aldrig	45%	41%	64%	39%	48%	47%	40%	48%
Vid något enstaka tillfälle	40%	24%	24%	45%	33%	32%	44%	27%
Flera gånger	13%	34%	8%	12%	16%	17%	13%	24%
Ofta	3%	0%	4%	3%	2%	4%	3%	0%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

LUNDS UNIVERSITET

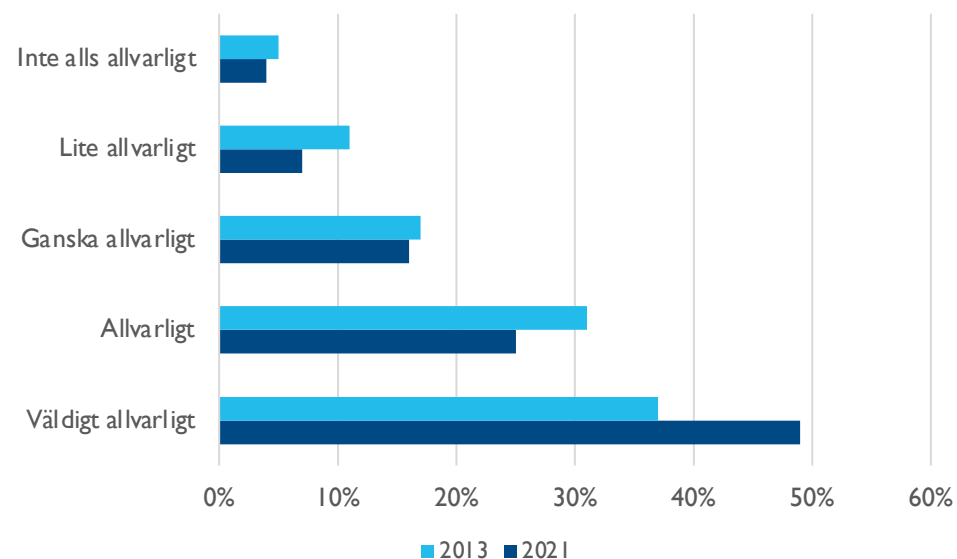
Synen på nätkränkningar och personerna som kränker

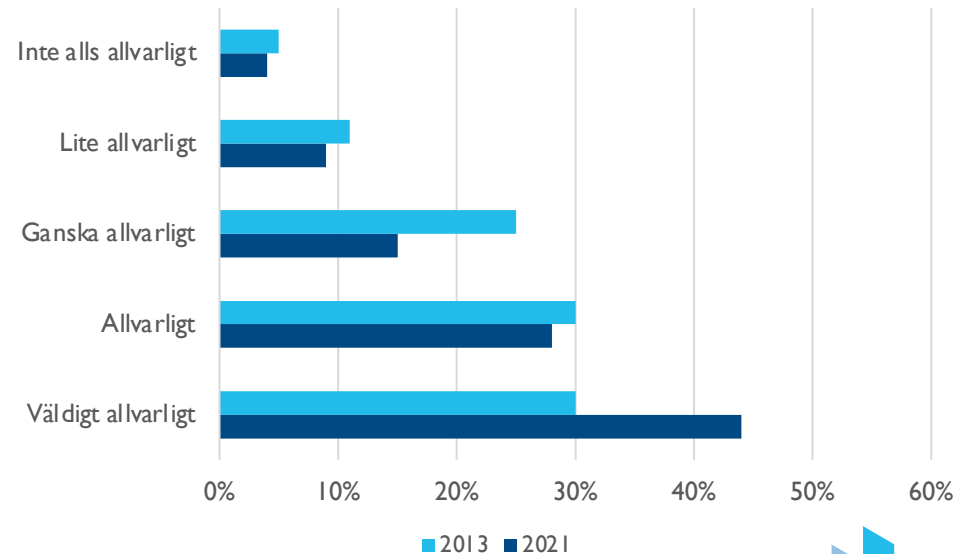
Respondenternas syn på kränkningar

År 2013 ansåg den svenska befolkningen att det närmast inte fanns någon skillnad på allvaret i diskrimineringsgrundande kränkningar och kränkningar som uttrycker hat mot en person på grund av mer personliga egenskaper eller beteenden. Detta resultat är intakt år 2021, men de svarande anser att båda kränkningstyperna är något allvarigare år 2021 än år 2013.

Hur ser du på kränkningar på nätet som uttrycker hat mot en person på grund av dennes ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet?

Hur ser du på kränkningar på nätet som uttrycker hat mot en person på grund av mer personliga egenskaper eller beteenden, men som inte har att göra med ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning etc.?

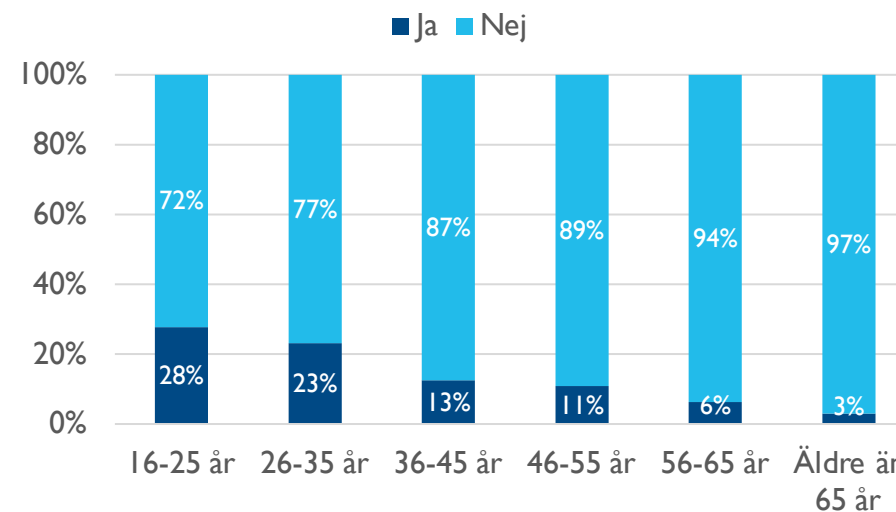
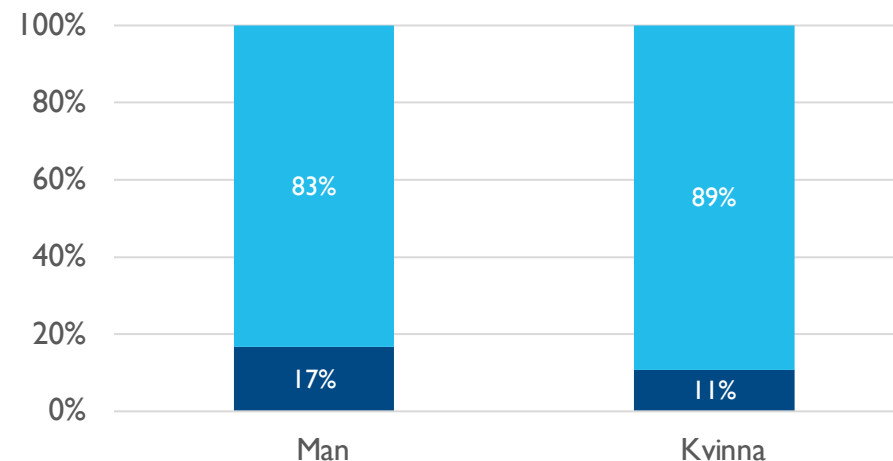

Vem står bakom nätkränkningar?

Det är fortsatt en relativt litet andel personer som uppger att de skrivit eller publicerat bilder på nätet som de själva tror varit kränkande för någon annan. Män står för en större andel av nätkränkningarna än kvinnor. Likaså är det vanligare att unga personer står bakom kränkningarna.

Fråga: Har du någonsin skrivit något eller publicerat bilder på nätet som du känner har varit kränkande för någon annan?

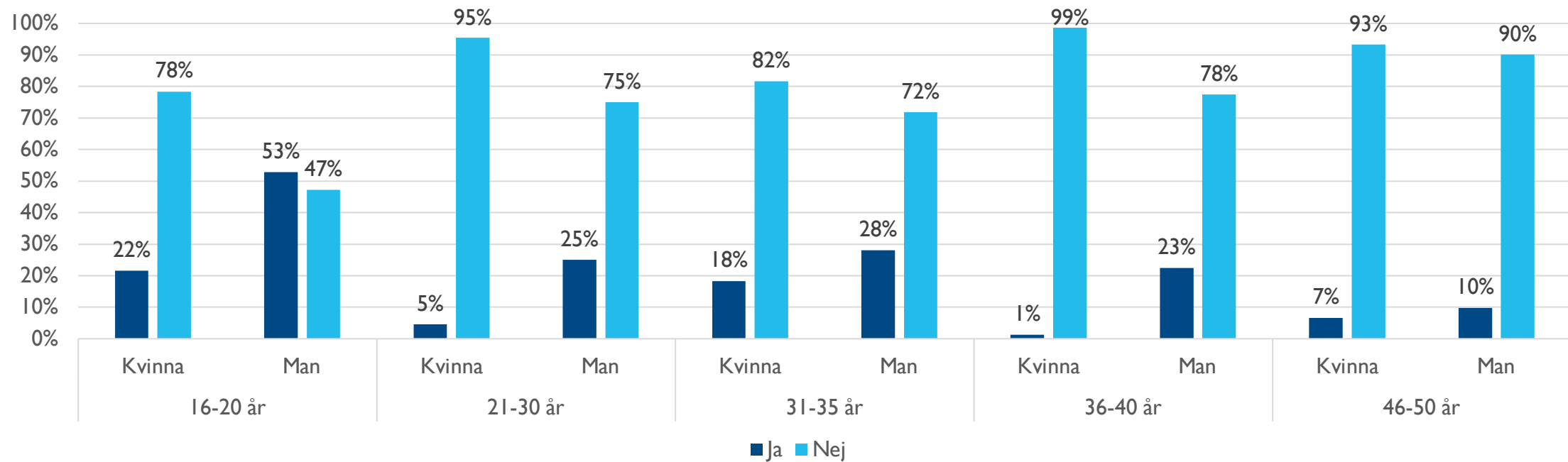
	2021		2013	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	154	13%	110	11%
Nej	933	80%	763	75%
Vet ej	80	7%	150	15%
Totalt	1 167	100%	1 023	100%

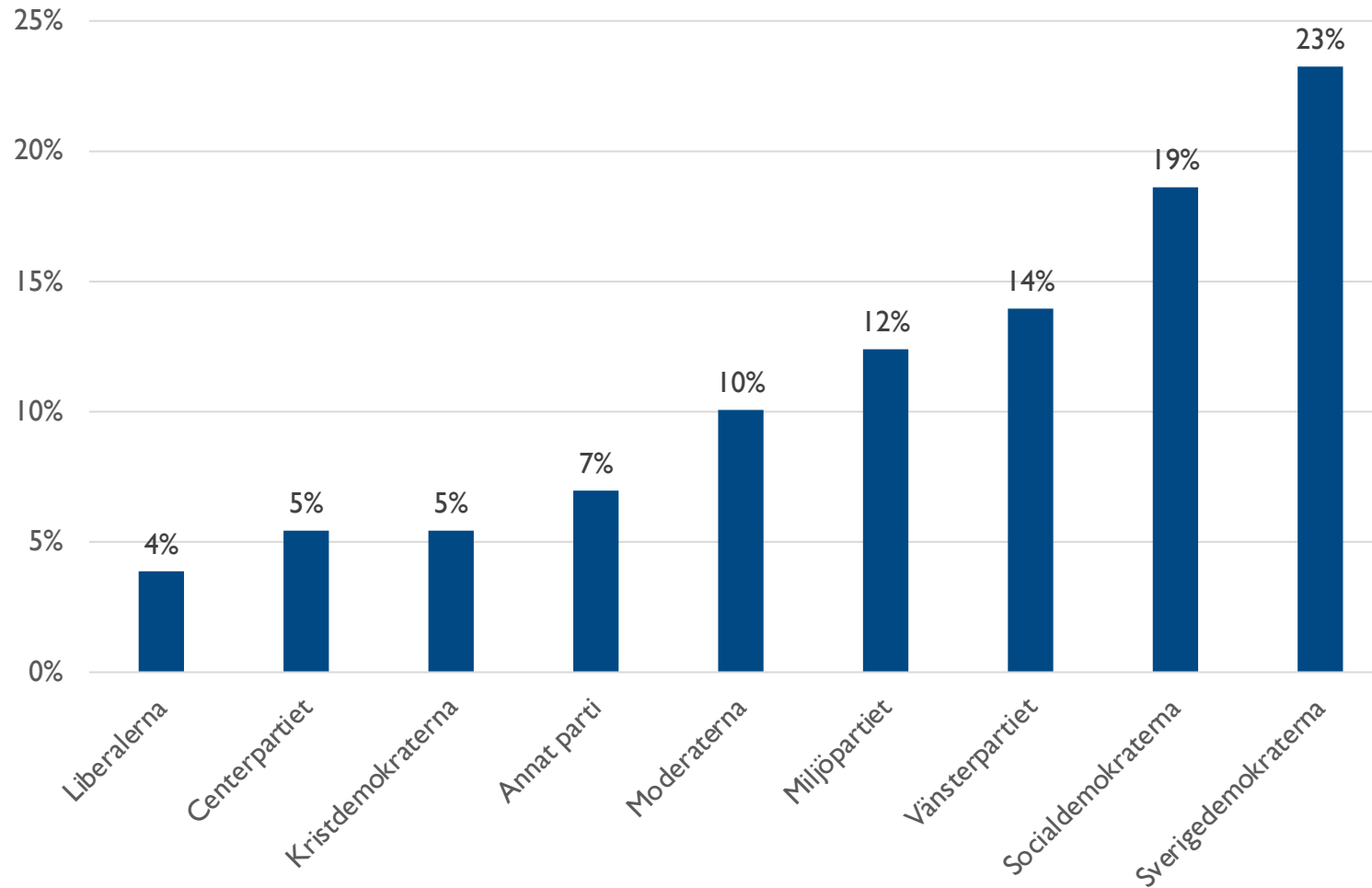
Vem står bakom nätkränkningarna?

Mer än hälften av männen i åldern 16–20 år har skrivit något eller publicerat bilder på nätet som varit kränkande för någon annan. När man bryter ner åldersgrupperna under 50 år är det vidare tydligt att män är överrepresenterade i samtliga grupper.

Fråga: Har du någonsin skrivit något eller publicerat bilder på nätet som du känner har varit kränkande för någon annan?

Vem står bakom kränkningarna på nätet?

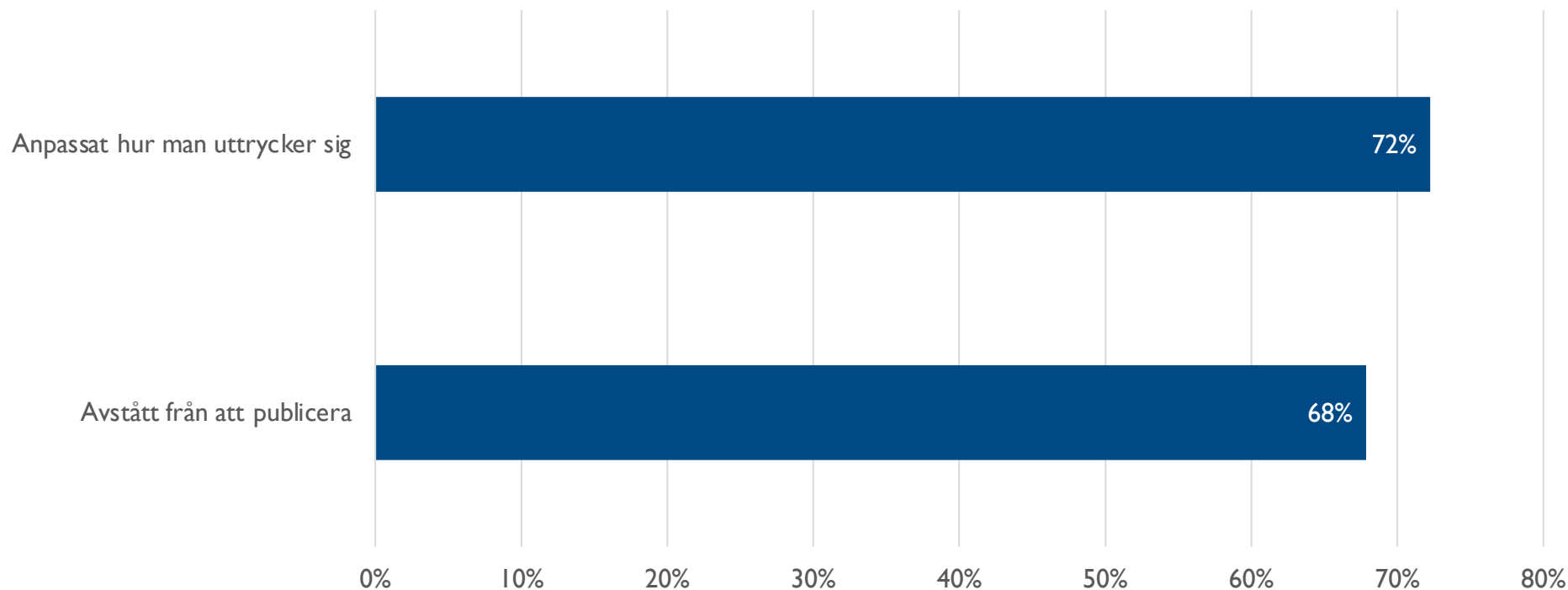
Bland de personer som skrivit eller publicerat bilder på nätet som de själva tror varit kränkande för någon annan, anger 23 % att de hade röstat på Sverigedemokraterna om det vore val till riksdagen idag. Följt av 19 % som anger att de hade röstat på Socialdemokraterna.

Självzensur & hälsa

Självrensning – alla svarande

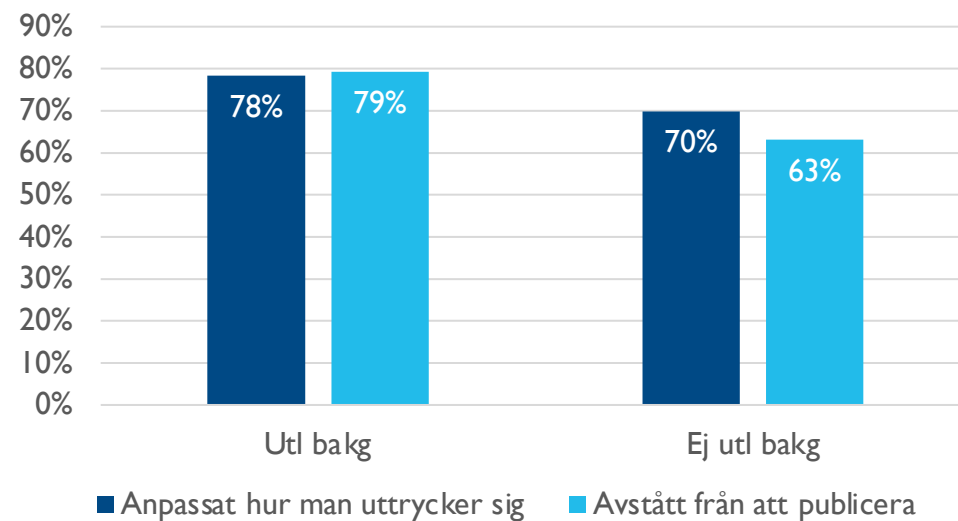
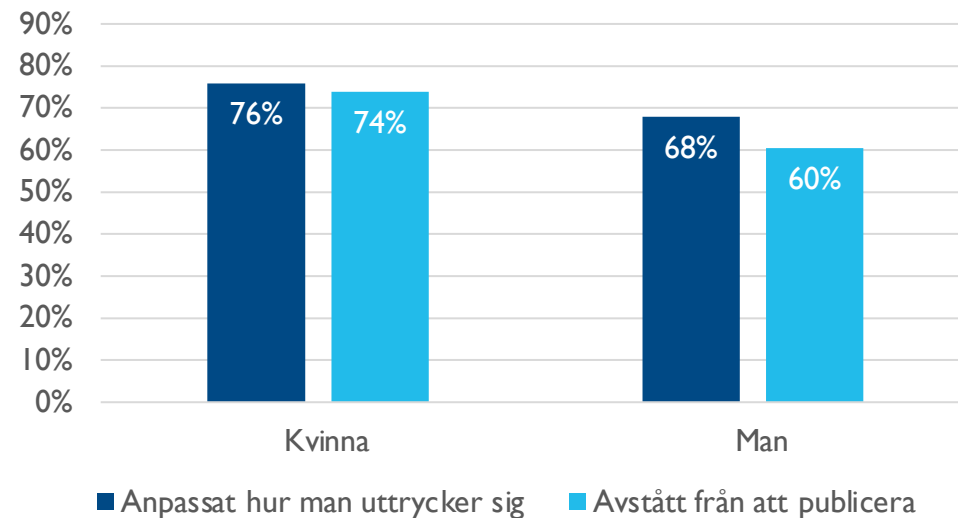
Fråga: Hur ofta har du, under de senaste tre åren, valt att (a) inte publicera något; eller (b) anpassa hur du uttrycker dig på sociala medier eller andra digitala forum för att undvika hot och/eller hat?

En stor majoritet av de svarande har avstått från att publicera något eller anpassar hur de uttrycker sig på sociala medier för att undvika hot och/eller hat.

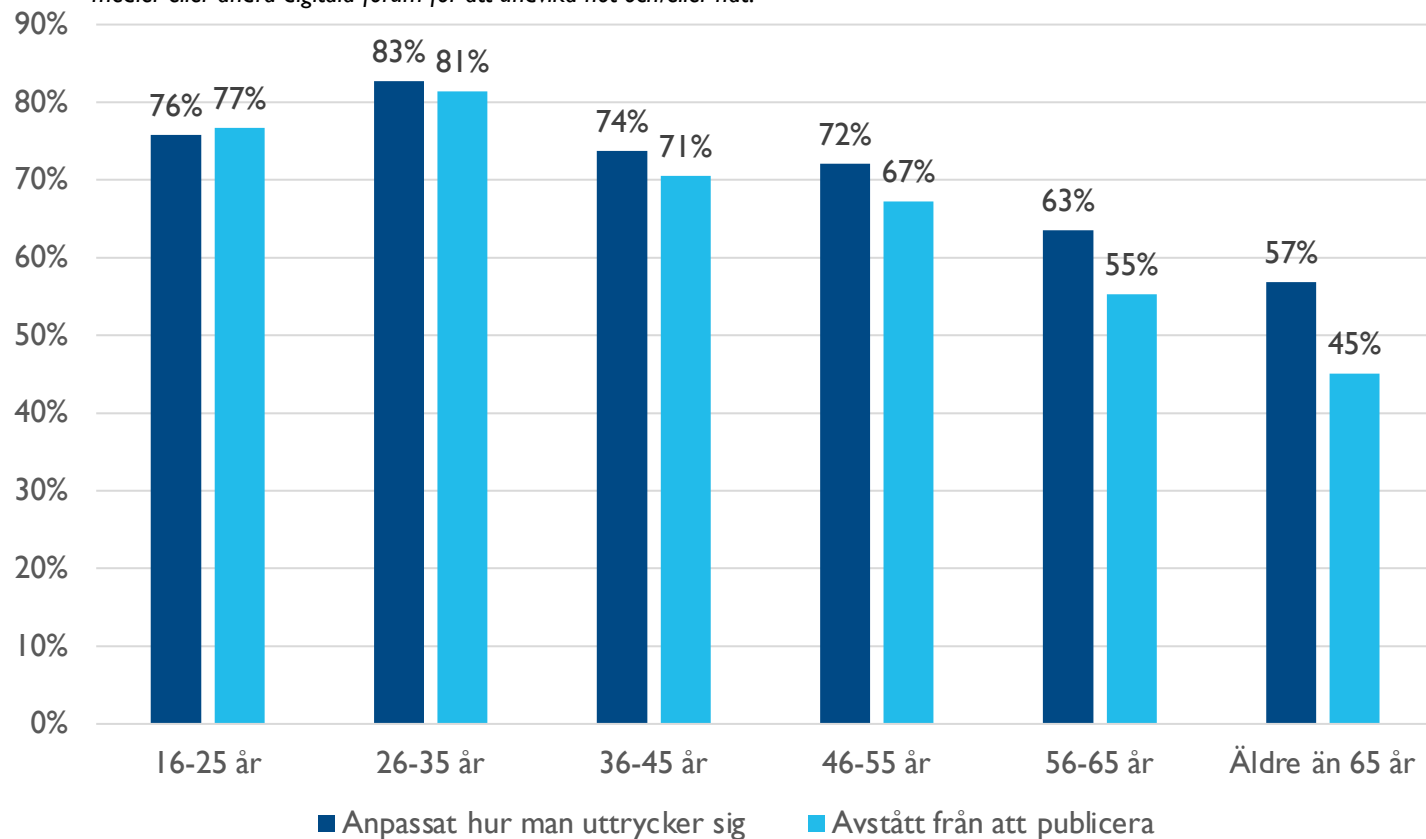
Självzensur – fördelat mellan kön samt utländsk och ej utländsk bakgrund

Kvinnor och personer med utländsk bakgrund anpassar i högre grad än män och personer utan utländsk bakgrund hur de uttrycker sig på sociala medier och avstår oftare från att publicera för att undvika hot och/eller hat.

Självzensur fördelat på ålder

Fråga: Hur ofta har du, under de senaste tre åren, valt att (a) inte publicera något; eller (b) anpassa hur du uttrycker dig på sociala medier eller andra digitala forum för att undvika hot och/eller hat?

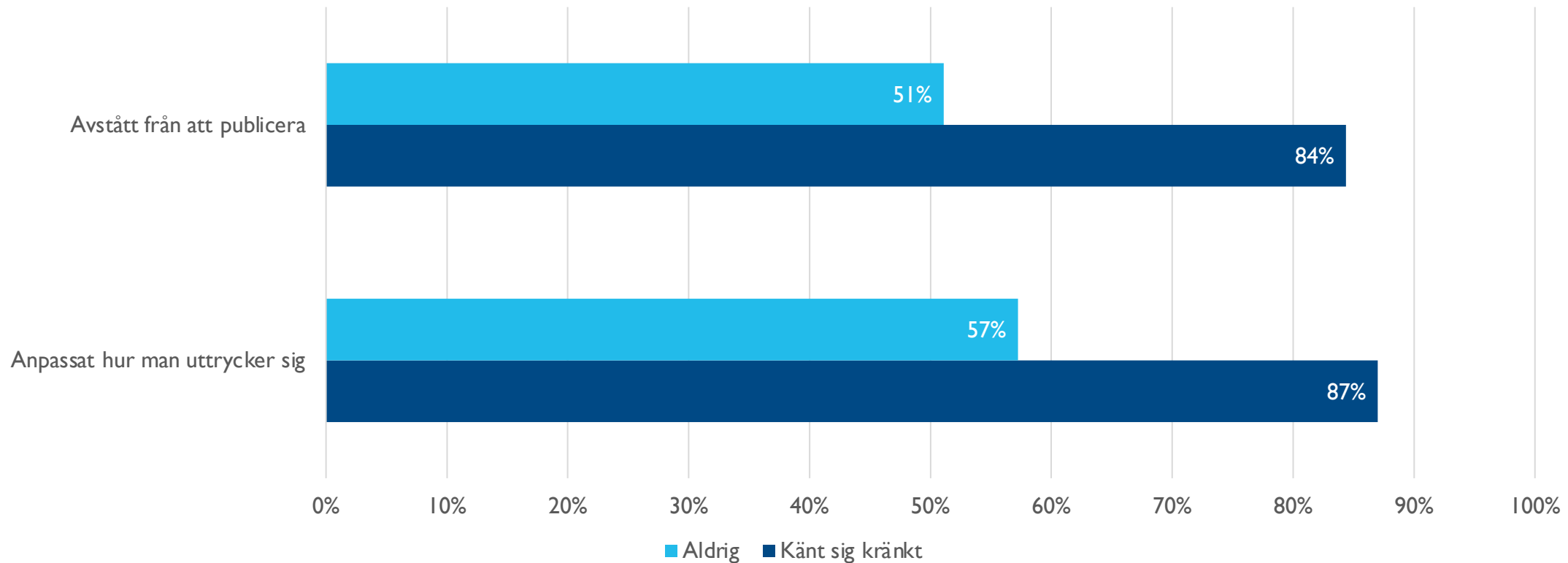

Självzensurerande beteende är mest framträdande bland personer i åldern 16–35 år. Samtidigt är andelen av de svarande som anpassar hur de uttrycker sig och avstår från att publicera på nätet för att undvika hot och/eller hat genomgående hög i alla åldersgrupper.

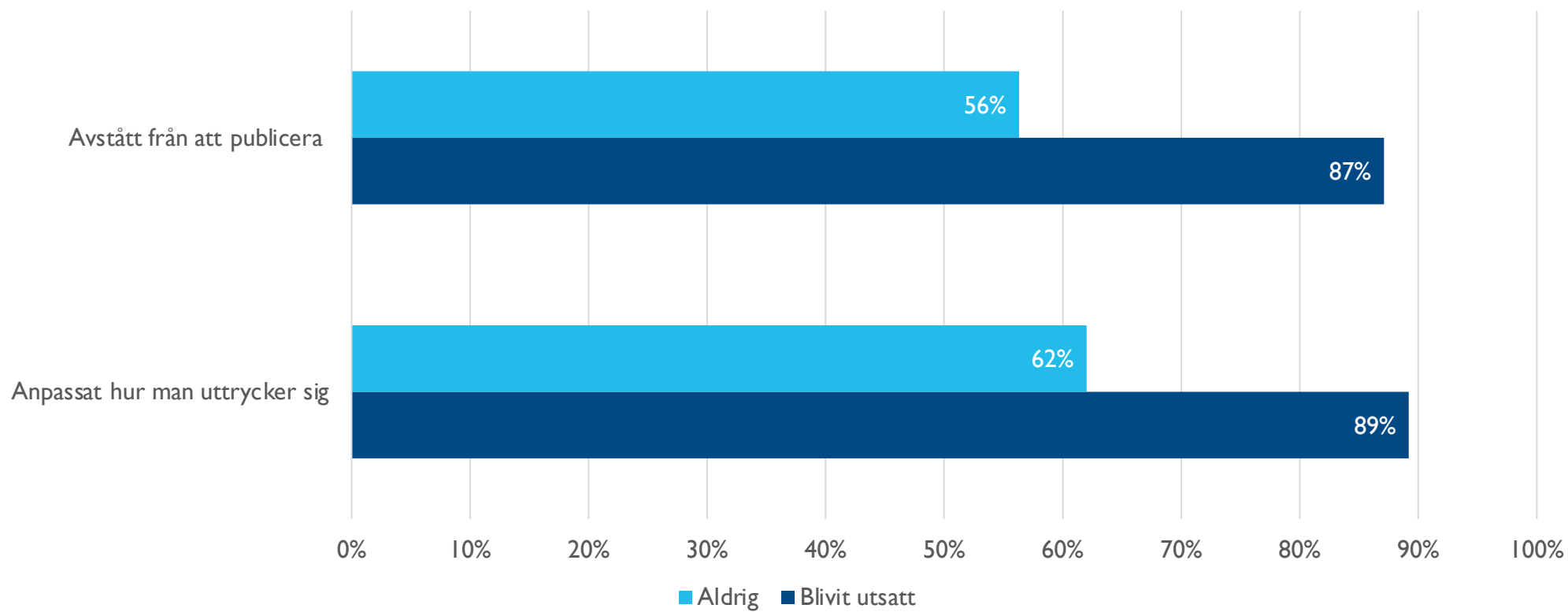
Självrensning vid utsatthet för kränkningar på nätet

Om en person blivit utsatt för kränkningar på nätet ökar den självrapporterade självrensningen avsevärt. Av de svarande som någon gång känt sig kränkta har **84 %** avstått från att publicera på nätet och **87 %** har anpassat hur de uttrycker sig på sociala medier för att undvika hot och/eller hat.

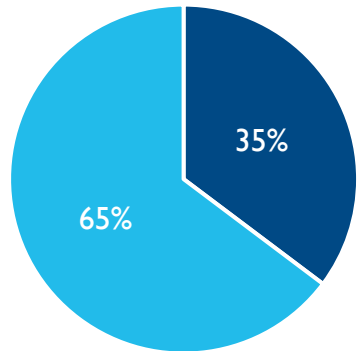
Självcensur vid utsatthet för diskrimineringsgrundande kränkningar

Om en person blivit utsatt för nätkränkningar innehållande nedsättande uttryck om ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller liknande omständigheter ökar den självrapporterade självcensuren i ungefär samma utsträckning som vid de kränkningar som redovisats på föregående sida.

Näthatets hälsopåverkan

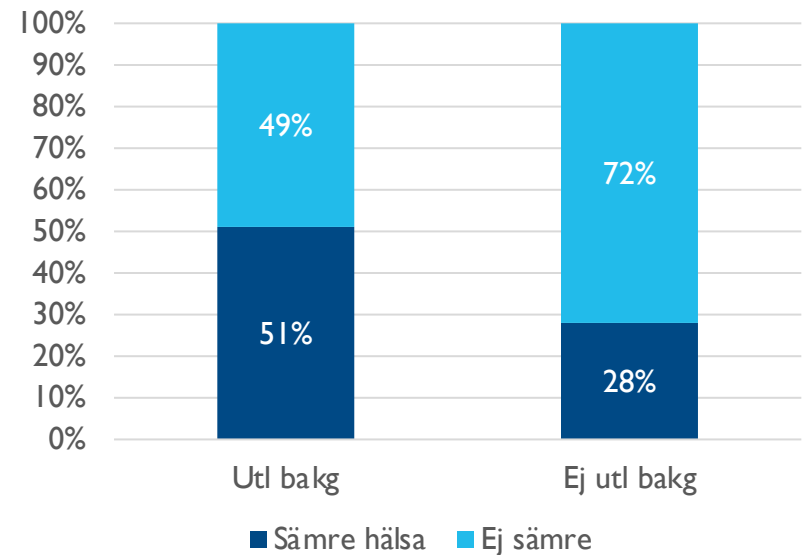
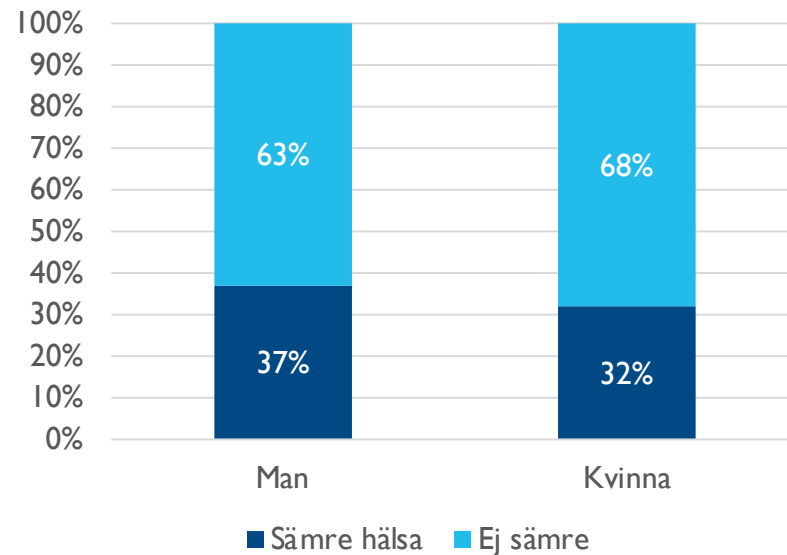
35 % av de svarande har, under de senaste tre åren, blivit utsatta för hot och/eller hat på sociala medier eller andra digitala forum, på ett sådant sätt att det påverkat deras hälsa negativt.

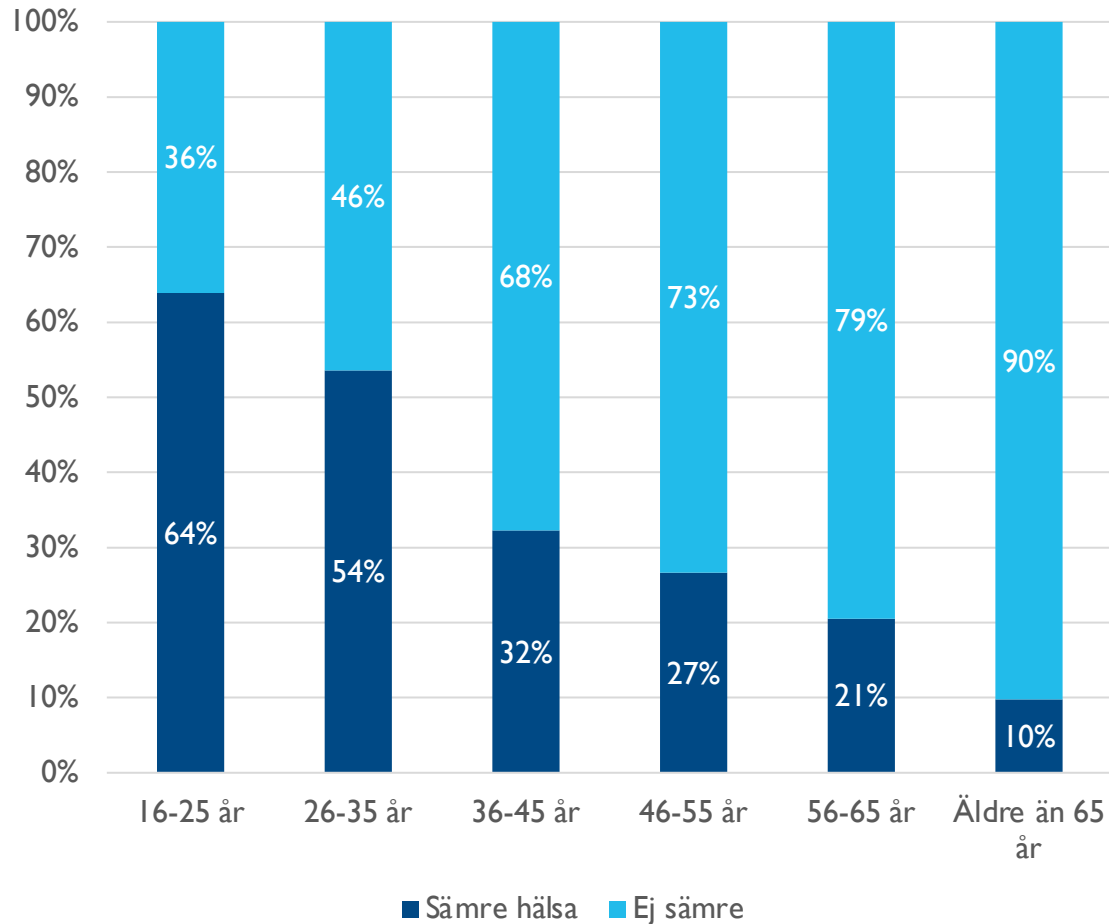
■ Sämre hälsa ■ Ej sämre

Personer med utländsk bakgrund har, under de senaste tre åren, i högre grad än personer utan utländsk bakgrund upplevt att deras hälsa påverkats negativt av hot och hat som riktats mot dem. Vi ser däremot ingen statistiskt signifikant skillnad mellan könen. Kvinnor och män bedömer den negativa påverkan på hälsan tämligen lika.

Skillnaden mellan könen: Ej statistiskt signifikant

Näthatets hälsopåverkan – fördelat på ålder

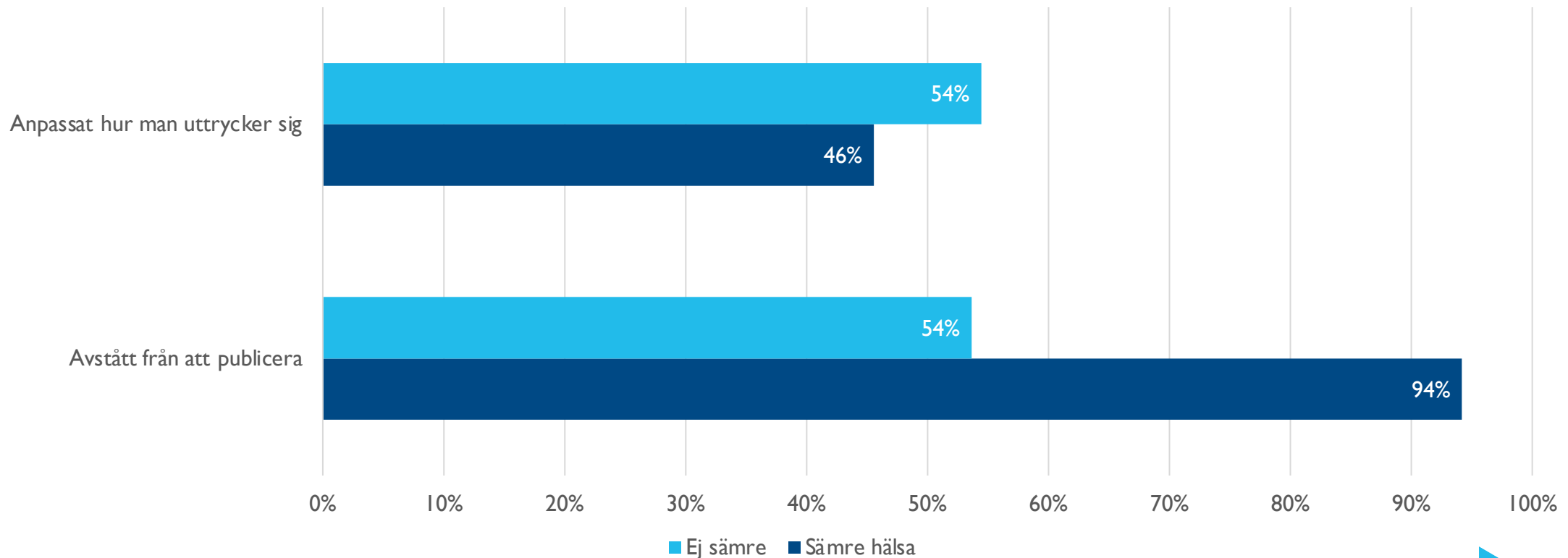

En majoritet av de svarande i åldern 16–25 år har, under de senaste tre åren, upplevt att deras hälsa påverkats negativt av hot och hat som riktats mot dem. Samtidigt mår unga personer med utländsk bakgrund sämre vid utsatthet än unga personer utan utländsk bakgrund. Hälsan hos nästan var femte person med utländsk bakgrund i åldern 16–20 och 21–25 år har mycket ofta påverkats negativt som ett resultat av hot och hat.

	16–20 år		21–25 år	
	Utl bakg	Ej utl bakg	Utl bakg	Ej utl bakg
Ja, mycket ofta	17%	11%	18%	0%
Ja, ganska ofta	22%	32%	32%	29%
Ja, ganska sällan	28%	16%	27%	29%
Nej	33%	41%	23%	43%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Självcensur vid negativ hälsopåverkan

Av de svarande vars hälsa påverkats negativt av hot och hat har nästan alla, någon gång under de senaste tre åren, avstått från att yttra sig online. Detsamma gäller inte när det rör sig om att anpassa hur man uttrycker sig på sociala medier. En rimlig slutsats är således att personer vars hälsa påverkats negativt snarare avstår helt från att uttrycka sig än anpassar hur de uttrycker sig på nätet.

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

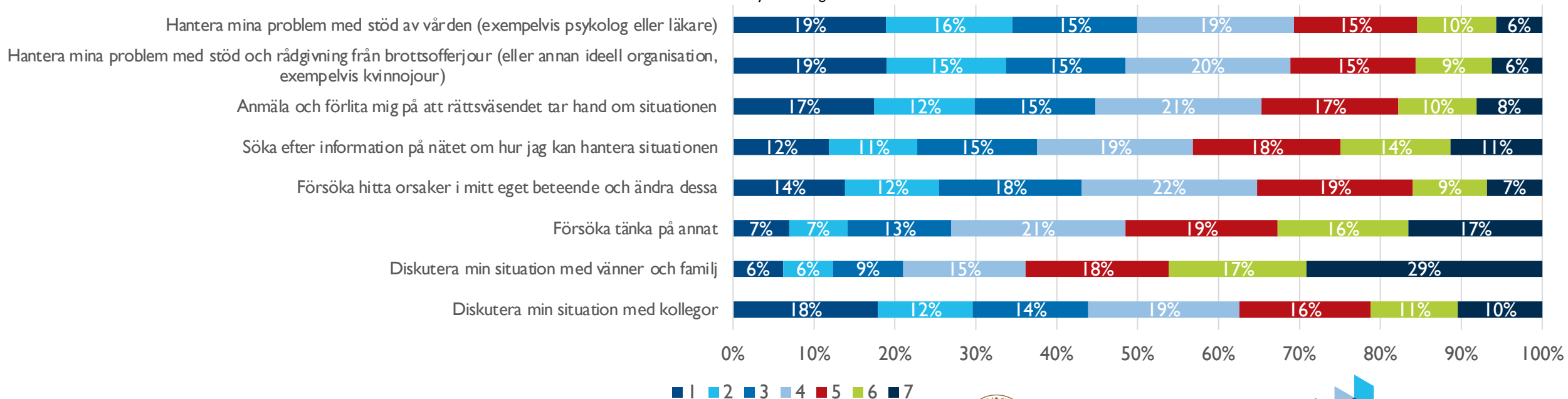
LUNDS UNIVERSITET

Hanteringsstrategier och förtroendet för rättsväsendet

Hanteringsstrategier vid utsatthet för hot och hat

Vid upplevd utsatthet är det mest troligt att känslobaserade strategier tillämpas för att hantera situationen. De svarande anger i stor utsträckning att de antingen hade undertryckt sina känslor genom att tänka på något annat, eller diskuterat sin situation med vänner och familj. Samtidigt anser inte människor att deras eget beteende rättfärdigar hot och hat. Det är mindre troligt att de svarande förlitar sig på rättsväsendet, vården eller en brottsofferjour för att hantera situationen. Likaså är det relativt ovanligt att de har sökt information på nätet om hur man kan hantera situationen.

Fråga: Föreställ dig att du under den senaste tiden blivit utsatt för hot och/eller hat som gör att du mår mycket dåligt. I vilken utsträckning är det troligt att du skulle använda de nedanstående strategierna för att hantera situationen? 1 = Inte alls troligt, och 7 = Mycket troligt.

Samhällets och plattformsföretagens arbete med att komma tillrätta med näthat

Fråga: Anser du att samhället i form av rättsväsende och myndigheter ska lägga resurser på att komma tillrätta med problem orsakade av nätkränkningar?

	2021		2013	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	754	68%	713	70%
Nej	182	16%	152	15%
Vet ej	176	16%	150	15%
Totalt	1 112	100%	1 015	100%

Fråga: Anser du att företag som driver tjänster på nätet som Facebook, Twitter, Instagram skall lägga resurser på att komma tillrätta med problem orsakade av nätkränkningar?

	2021		2013	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	829	75%	853	84%
Nej	151	14%	74	7%
Vet ej	132	12%	88	9%
Totalt	1 112	100%	1 015	100%

De svarande tycker fortsatt att det är viktigt att rättsväsendet och myndigheter lägger resurser på att komma tillrätta med nätkränkningar. Desamma gäller motsvarande arbete bland plattformsföretagen, även om denna andel minskat med cirka tio procentenheter sedan 2013.

Förtroendet för rättsväsendets hantering av nätkränkningar

Fråga: Om du råkade ut för en brottslig kränkning på nätet, hur tror du att rättsväsendet skulle tillvarata dina intressen som brottsoffer?

	2021		2013	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Inte alls	296	27%	293	29%
I begränsad grad	502	45%	557	55%
Ganska väl	147	13%	60	6%
Mycket väl	51	5%	19	2%
Vet ej	116	10%	86	9%
Totalt	1 112	100%	1 015	100%

Fråga: Vad anser du om rättsväsendets möjlighet att hantera brottsliga kränkningar på nätet?

	2021		2013	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Obetydliga	222	20%	259	26%
I begränsad grad	514	46%	501	49%
Ganska väl	168	15%	93	9%
Mycket väl	71	6%	27	3%
Vet ej	137	12%	135	13%
Totalt	1 112	100%	1 015	100%

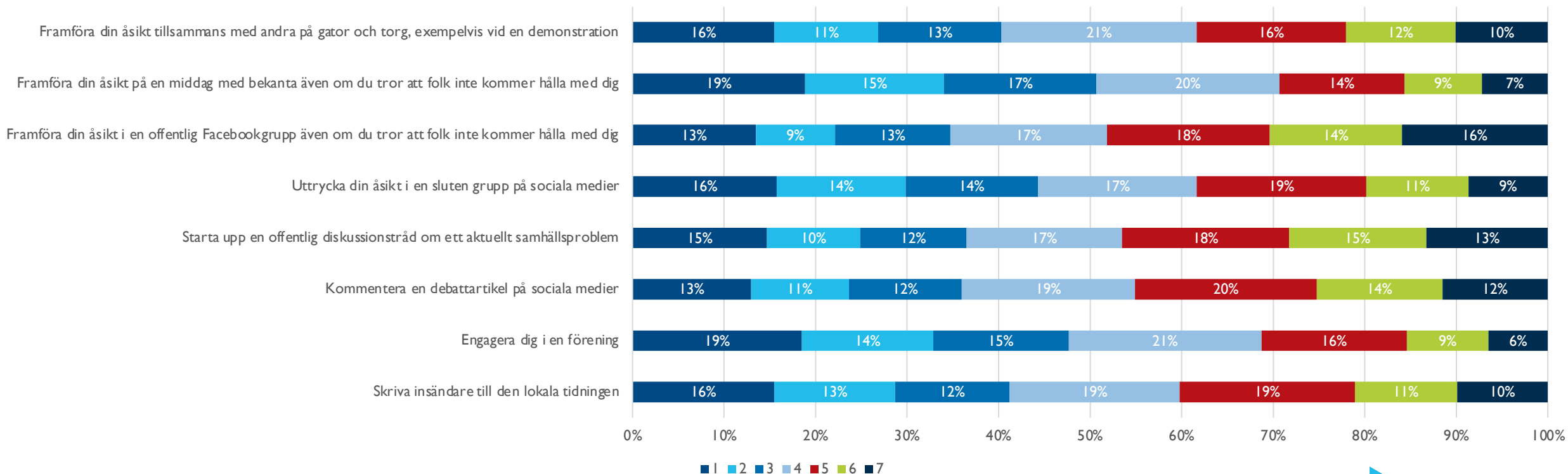
Förtroendet för rättsväsendets hantering av brottsliga kränkningar på nätet är fortsatt lågt. 21 % av den svenska befolkningen anser rättsväsendets möjligheter vara ganska eller mycket väl tilltagna när det gäller att hantera brottsliga kränkningar på nätet. Samtidigt anser endast 18 % att deras intressen som brottsoffer skulle värnas ganska eller mycket väl om de råkade ut för en brottslig kränkning på nätet.

Demokratiskt deltagande

Demokratiskt deltagande

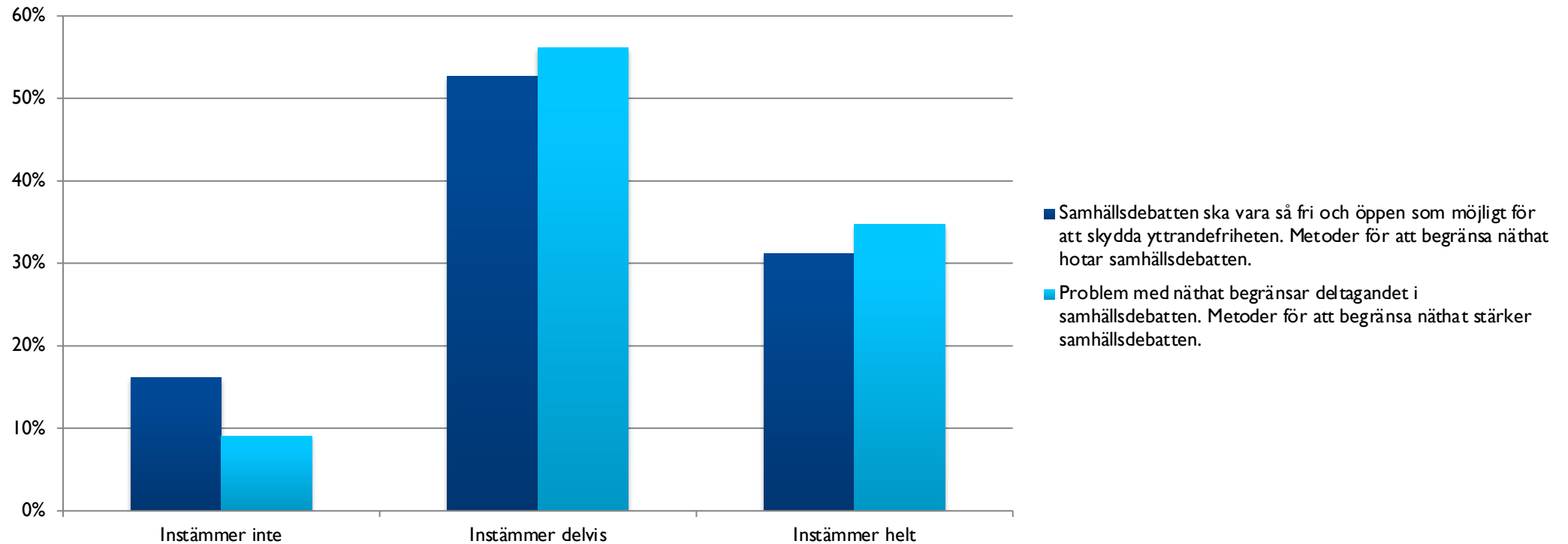
Det finns en utbredd oro att engagemang i samhällsfrågor kan leda till näthat. Detta är särskilt tydligt när sådana uttryck gör sig gällande på nätet. Endast var sjunde svarande är inte alls orolig för att utsättas för näthat i de digitala sammanhang som anges nedan.

Föreställ dig att du vill engagera dig i en samhällsfråga. Utgå ifrån att du gör det i ditt eget namn och att din identitet tydligt framgår. I vilken utsträckning skulle du vara orolig för att bli utsatt för näthat i följande sammanhang? 1 = Inte alls troligt, 7 = Mycket troligt.

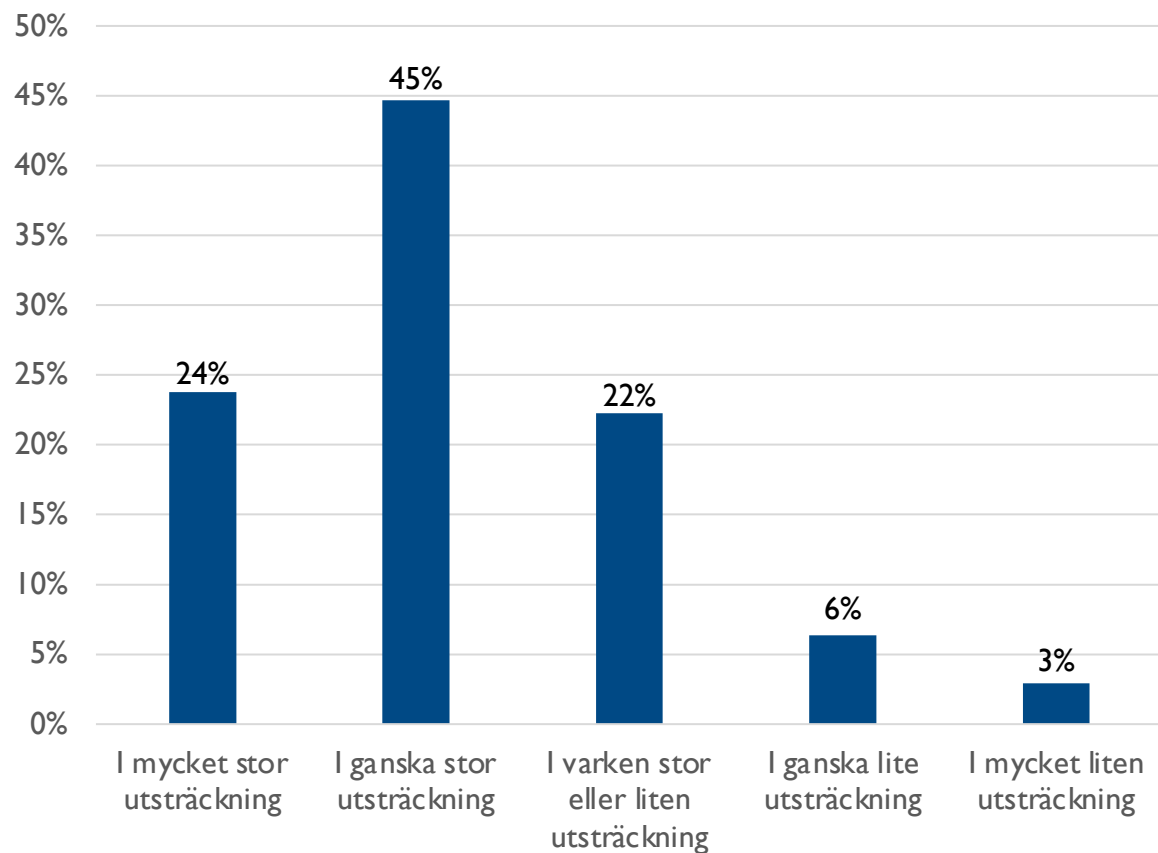
Synen på yttrandefrihet och metoder för att begränsa näthat

Det går inte att urskilja någon påfallande skillnad mellan de svarandes syn på (a) att samhällsdebatten ska vara så fri och öppen som möjligt och metoder för att begränsa näthat hotar samhällsdebatten; och (b) att problem med näthat begränsar deltagandet i samhällsdebatten och metoder för att begränsa näthat stärker samhällsdebatten.

Näthatets påverkan på samhällsdebatten

Fråga: I vilken utsträckning tror du att näthat hindrar människor från att delta i en öppen samhällsdebatt?

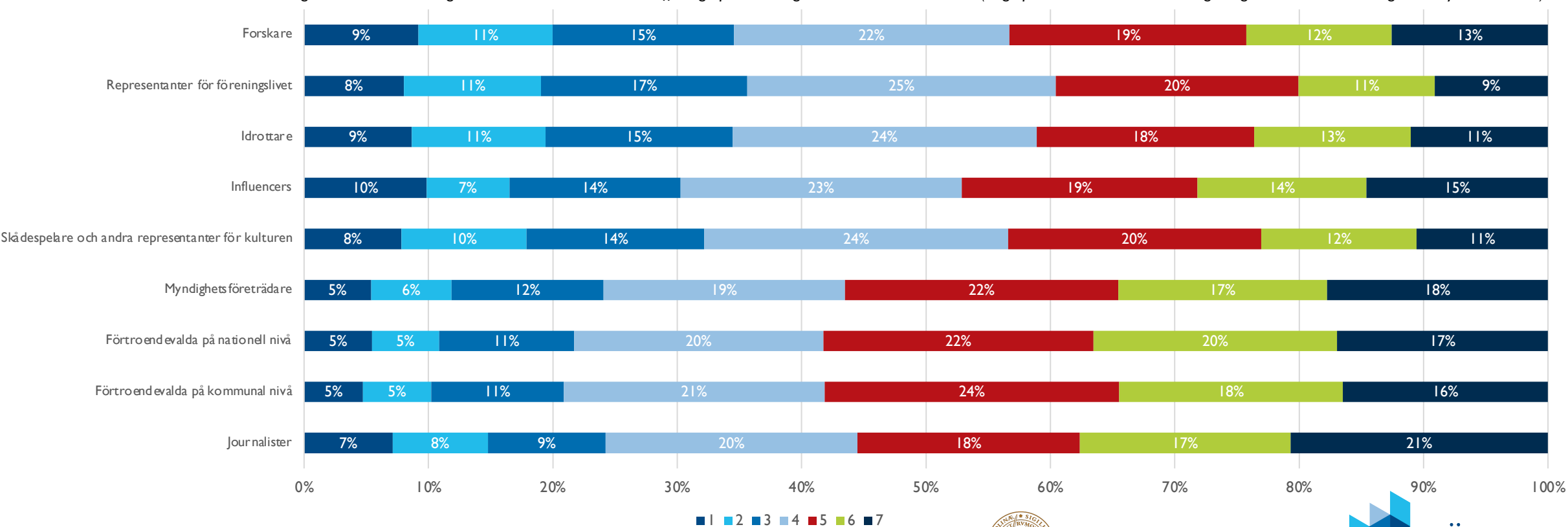

Andelen svarande som uppger att de i ganska eller mycket stor utsträckning tror att näthat hindrar människor från att delta i en öppen samhällsdebatt är förhållandevis hög. Det går således att påstå att det finns en allmän uppfattning om att näthat negativt påverkar den fria samhällsdebatten.

Näthat mot offentliga personer

De svarande anser att näthat mot journalister, förtroendevalda och myndighetsföreträdare, i större utsträckning än mot andra offentliga personer, utgör ett allvarligt hot mot demokratin. Enbart 13 % anser att näthat mot forskare utgör ett mycket stort hot mot demokratin, vilket är lägre än motsvarande andel för influencers.

Fråga: I vilken utsträckning anser du att näthat mot olika offentliga personer utgör ett hot mot demokratin? (Ange på en skala 1-7, där 1 = Utgör inget hot alls och 7 = Utgör ett mycket stort hot)

Kunskapsbehov

De svarande anser att kunskap behövs på flera områden för att minska näthat och skapa förutsättningar för en demokratisk samhällsdebatt online. Fördelningen mellan de nedan angivna kunskapsområdena är nästan jämn. Det finns en marginell övervikt vad gäller behov av kunskap om vad som är brottsligt på nätet och om yttrandefrihet.

Fråga: Hur viktiga anser du att följande kunskapsområden är om man vill minska näthat och skapa förutsättningar för en demokratisk samhällsdebatt online? 1 = Inte alls viktigt, 7 = Mycket viktigt

